

Писмо до Юнеско от Прага

Спомням си как в детството, преди Коледа, пишех писмо до Дядо Мраз и колко много вярвах в добрия старец. Знаех, че не всичко, за което мечтаех, ще се сбъдне, но въпреки това се надявах да ми донесе нещо хубаво за Новата година. Когато пораснем, разбираме, че той е бил само една красива измислица, която съпровожда човечеството от векове и че празникът би осиротял без неговата доброта и грижа да изпълнява мечтите ни. След като се разделим с идеята за добрия старец, сами търсим доброто и красивото около нас, което ни прави щастливи. И откриваме, че светът е пълен с прекрасни неща, оставени ни в наследство от хората, живели преди нас, все едно, че Дядо Мраз е изсипал чувала с изненадите надлъж и нашир, по цялото земно кълбо. Винаги съм си представяла ЮНЕСКО като добрия, стар Дядо Мраз, който се грижи да има около нас красота и празник, като пази богатствата, създадени от дедите ни. Щом видя някъде табелката „Под закрилата на Юнеско“, знам, че мъдрият Юнеско го има. Но ето че нещо ме накара да се замисля дали е точно така и няма

ли един ден да изчезне и той от живота ни, заедно с вярата в добрите му намерения. Реших да разкажа някои неща, все едно, че пиша писмо до Юнеско, както някога пишех с надежда до измисления Дядо Мраз. Не знам дали ще го прочете, който трябва. Не съм знаела къде са отивали и кой е чел детските ми писма до Дядо Мраз, но важното беше, че вярвах в него. Дано и това писмо да стигне донякъде и да не се загуби по пътя на безпътицата. Случи се през лятото в Чехия. Тя не е моя държава, но с нея ме свързва силна връзка – младостта. Имала съм щастието да следвам право в Пражкия Карлов университет. Освен образование, Чехия ми даде и нещо много повече – европейска култура, която тази държава е обогатила със славянски дух. Освен законите и параграфите, четях Хашек, Кафка, Чапек, ходех на театри, опери и концерти. За чехите се казва, че щом е чех, той е и музикант. Незабравими ще останат студентските ми разговори на чаша бира в безчетните бирарии. Мога да напиша книга за всичко, на което ме научи Прага извън университета – едно неизчер-

паемо духовно богатство, което нося със себе си през целия ми живот и в най-далечните кътчета на света. Прага е градът, с който никога не се сбогувам, когато си тръгвам, защото искам да се завръщам в него отново. Но сега ще разкажа кое стана причина да седна и напиша това „ писмо“. Когато бях студентка, нашата група си организираше по един път на годината излет до Чешки Крумлов. Днес градът се е превърнал в световна туристическа дестинация и с пълно право, защото там все още се усеща Чехия, а великолепият крумловски замък е под закрилата на Юнеско. Ние ходехме там най-вече заради театъра. Той е единствен по рода си. Построен е през 1958 г. на открито, в парка на замъка. Уникалното е въртящата се зрителна зала. Представлението създава илюзията за 3D. Както и да го разказвам, това трябва и заслужава да се види. Отрано се снабдявахме с билети и чакахме деня, в който ще потеглим с рейса за Крумлов. Гледали сме театри, опери и балетни постановки. След представлението слизахме по стръмните пътеки на прекрасния замъков парк до едно

евтино ресторанче на чаша бира, която наричахме „хашовка“. По онова време всички четяхме и бяхме влюбени в Швейк. Във всекидневния ни разговор често вмъквахме изрази от книгата за настроение. Специално за излета, един от нас предварително подготвяше въпросник от някой епизод, избран от безчетните приключения на „Добрият войник Швейк“. След втората бира, всеки от нас получаваше въпросника и в рамките на десет минути, трябваше да отгатнем за кой епизод става дума, къде се е състояло събитието, какъв точно диалог се е провел между Швейк и другия участник. Този, който пръв отговаряше правилно, получаваше званието стражмистър, а който най-зле се справяше, ставаше за една вечер Пепик Вискоч. След пет-шест бири отново се връщахме по вече тъмните, каменни пътеки на замъка, до въртящия се театър. Първият рейс обратно за Прага тръгваше едва в пет часа сутринта. До тогава ние бяхме и публика, и артисти. Сядахме на седалките с приповдигнато настроение, защото следваше най-интересното представление. Сцената се осветяваше само от луната и няколко любопитни звезди и на нея заставаха стражмистърът и Пепик. Пепик трябваше да прочете този епизод от книгата, който не знаеше, а стражмистърът държеше запалена свещ и осветяваше текста. Пепик, който и да беше той, след изпитите бири едва сричаше в полумрака а ние се превивахме от смях и го изкарвахме безконечно на бис. И така до пет часа сутринта, когато тръгваше първият рейс за Прага. Най-незабравимият ми студентски спомен остана това весело, младежко преживяване на крумловския замък. Всяка година по един театър и „хашовка“. Много пъти съм си мислила дали нещо подобно може да се случи някога например с Вазов и „Под игото“? Ето, това е едно от нещата, които Чехия ми даде в повече – не само параграфи, но и Чапек, Кафка, Хашек, Дворжак, Сметана ...

Тази година имахме кръгла годишна от завършването на университета. Поостарели, понадебелели, но все така с млад дух, се срещнахме след много години. Не беше важно кой

на какъв пост е, а това, че отново заминахме на „хашовка“ до Крумлов, вече всеки на своя автомобил. Щом пристигнахме, веднага се изкачихме до театъра, но за съжаление достъпът до него беше забранен. Казаха ни, че имало предупреждение, че замъкът ще бъде изваден от списъка на Юнеско, ако не се демонтира театърът. Той годишно се посещава от 50 000 зрители и на сцената се играят 15 различни постановки за сезон. Досега е бил посетен от близо два милиона зрители, но ето, че дядо Юнеско не харесва модерната конструкция /1958 г./, която не отговаря на архитектурния стил на замъка. Така е, но затова пък там се играят предимно барокови пиеси – нещо като връзка между два различни във времето свята. От години се е водила ожесточена /по-точно – средновековна / битка за затваряне и демонтиране на съоръжението и по всяка вероятност този момент приближава. Върнахме се до познатата ни бирария, но нямахме настроение за пан Хашек. Сякаш някой тихо ни беше нашепнал и припомнил, че Дядо Мраз е глупава измислица, че вече сме помъдрели и каквото било – било. Но тук все пак ставаше въпрос за театър, за Юнеско! Пиехме бира и си спомняхме за остарялата ни младост. Не е наша работа да спасяваме театри, въпреки че един от колегите ни беше в момента съдия в Страсбург. Напуснахме Крумлов

без настроение. Изпихме много бира, но нито една нямаше вкуса на нашата „хашовка“

На другия ден в Прага имахме организирана специална вечеря в ресторант, близо до Храдчани. Часовете летяха, спомените не свършваха. Накрая отидохме да си направим снимка на мястото на нашите студентски срещи – каменния зид от страни, пред Храдчани, откъдето се виждат кулите на този великолепен град. Някога там се намираще Еспресо „Каетанка“ – любимата каварна на пражаци и на нас, ако имахме пари и ако можехме да си го позволим. Пиенето на кафе в „Каетанка“ беше удоволствие – ухание на истинско кафе, с много сметана и цяла златна Прага в краката ти.

Запътихме се натам и о, ужас! На мястото на някогашната „Каетанка“, зад двете стари статуи на входа, беше опъната палатка на новонастанилата се американска верига за кафе „Старбакс“. Не вярвахме на очите си. Нищо по-грозно и глупаво не можеше да се измисли. Това американско присъствие точно тук, в сърцето на чешката цивилизация, съвсем не е случайно. И не е нужно всички да сме завършили право в Карловия университет, за да разберем защо Юнеско мълчи и в този случай е безмнение относно „естетиката“ на палатките. С печата на „Старбакс“ присъствието на Пражкия замък в списъка на защитените

Театърът в Чешки Крумлов

обекти е осигурено завинаги. Дори и да ни бяха предложили кафе без пари /то пък едно кафе! /пак нямаше да седнем там. Някой грубо беше по-сигнал на магията и я бе захвърлил във водите на Вълтава. От църквата „Св. Кайетан“ долетя съвсем тих звън на камбана... И снимки не си направихме на старото, любимо място. Просто продължихме надолу по Нерудова улица и един по един започнахме да си вземаме сбогом.

Днес никой не си спомня за оригиналния, скандинавски Дядо Мраз, с неговите зелени одежди. Преди години Кока Кола облякла добрия старец в червено-бял костюм и го вкарала в багрите на нейната ре-

клама. Истинският Дядо Мраз става напоследък все по-ненужен и някак си стои екзотично със своя чувал на гърба. В един момент ще се окаже и излишен, а това значи край на най-любимата детска илюзия и приказка на човека. Питам се кой днес е ушил новите дрехи на Юнеско и ще може ли да опази за децата ни вълшебствата и творенията на хората преди нас? Цивилизации се унищожават не само с войни и бомби, но и с невежество, или с добре премислена наглост.

Да, аз не съм чехкиня и може би не би трябвало да ме вълнува какво става там, но аз съм гражданин на Европа и се страхувам на какво още ще посегне Юнеско или пред какво

ще си затвори очите? На изток от Европа се водят ожесточени войни. В последно време бяха унищожени десетки древни паметници, които човечеството никога повече няма да види. Дядо Юнеско спи тих, невъзмутим. В просъница видял някакъв театър, който му пречи на естетиката, а докато спял пропуснал да види разпънатата шатра на презокеанската цивилизация пред Храдчани.

Европа винаги е била умна и е просъществувала благодарение на ценностите, които е съхранила. Дали за дядо Юнеско не е дошло време да се пенсионира? Дадена култура може да запази една цивилизация, а друга да я разруши. Няма значение дали това става в Чехия днес, а утре – някъде другаде. Глупостта и наглостта нямат географски граници. Те са там, където хората са равнодушни и безучастни, там, където безразсъдството се е настанило удобно, а на нас ни е удобно да мълчим.

Можех въобще да не ходя до Прага, да си седя у дома на чаша бира и да си мисля, че светът се е съхранил и всичко си е на място, да разглеждам стари снимки, да чета „Приключенията на добрия войник Швейк“ и да не усетя нищо от лудостта на света. Можех, но бях тук и продължих вечерната си разходка. Беше късно вечерта, малко преди полунощ. За мое учудване църквата „Св. Салватор“, която е веднага след Карловия мост, беше отворена и в нея имаше служба. Зарадвах се, защото същия ден имах рожден ден и реших да поседна вътре и послушам славянското песнопение на двама мъже в съпровод на цигулка. Затворих очи и си казах, че пеят специално за мен. Не беше истина, но ми беше хубаво да си го помисля. Благодарих на съдбата, че съм тук в този миг. Черквата беше доста пълна, въпреки късния час. Много туристи се бяха разположили направо на каменния под върху раниците си, а имаше достатъчно свободни места за сядане. В държавите, от които те идвах, това не можеха да си го позволят, а тук залъгвах себе си, че са над нещата. Аз лично не бих си позволила да седна на пода в някоя световна опера, демонстрирайки криворазбрана свобода. А един храм е много

Прага

Прага – Храдчани

повече, от която и да е опера. Затворих очи и се наслаждавах на великолепия славянски език. Беше прекрасно, до момента, в който започна проповедта. Свещеникът говореше на чешки и веднага по уредбата звучеше превод на английски. Магията изчезна. Сякаш присъствах на сапунена опера. В храма е важно да усетиш вибрацията на божиято слово, независимо на какъв език е изречено. Който е прекрачил прага, знае защо е влязъл вътре. Съмнявам се, че насядалите по пода, несресани, с халки по носовете хора, знаеха защо са тук. Те отпочиваха, полузадрямали, върху раниците си. Дали в техните храмове биха превеждали божиято слово на някой славянски език, въпреки че над триста милиона вярващи са славяни? Култура на взаимно уважение да, а не на безсмислено преклонение. Продължих разходката си и на следващия ден по Вацлавския площад. Има толкова много история и прекрасна архитектура на това място. Разбира се, и много туристи. Двама чужденци, облечени като циркови клоуни, правеха огромни сапунени балони и ги пускаха във въздуха. С глупави усмивки народът около тях се беше вторачил в този жалък и евтин номер. Какво ли си мисли Свети Вацлав, като гледа на днешната цивилизация от високия си кон, на който е седнал? Добре, че е от камък и нищо не мисли. Аз обаче мислих. Единственото, което можех да направя, беше бързо да се отдалеча. Не можех обаче да не се запитам, от колко още места псевдокултурата ще се опитва да ме

Чешки Крумлов

отдалечава? Днес от театри, храмове, исторически площади, а утре? Преди да си замина, по стар обичай, влезнах в добре позната антикарна книжарничка на Старе Место, за да си купя поредната книжка на чешки език. Веднага погледът ми попадна на Чапек и неговата „Книга за театъра и други подобни“. В живота няма нищо случайно...

Когато бях вече в самолета и моята Прага ме изпращаше, притихнала

и още непробудила се, си спомних, че в чантата ми е книгата на Чапек. Отворих я и зачетох: „Все пак театърът е изкуство, както военното дело и хазарта, както играта на рулетка и никога не знаеш отначалото, как ще свърши накрая.“ Колкото повече четях, светът в мен бавно се подреждаше и изтласкваше разочарованието. Благодаря ти, пан Чапек!

Елена Пеева

Елена Пеева-Никифоридис

е родена във Велинград. Израства в Пловдив. Завършва Юридическия факултет на Карловия университет в Прага с магистърска степен по Международно право. От 30 години живее в Гърция, където я отвежда нейният съпруг. Европейското ѝ образование и елинската култура изграждат по особен начин усещането ѝ за света. В Гърция открива галерия, популяризираща съвременни български и гръцки живописци, които работят в традициите на византийската школа. През 2011 г. получава специалната награда за разказ на тема „Емигранти“ в конкурс на МФЖ – асоцииран член на ЮНЕСКО, Марсилия – Франция. През 2013 г. излиза първият ѝ сборник с разкази „Коледно реване“. През 2015 г. излиза „Книга за Ангел“. Разкази на Елена Пеева са публикувани във „Факел“, „Либерален преглед“ и др. Определя себе си като ГМО емигрант и все още с надежда подрежда разпилените стъкалка на отечеството – „цветни, красиви и жестоко изподраскани“. Вярва в думите на своята баба: „Докато човек има какво и на кого да разказва, животът на тази земя ще продължава.“

